

I. ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ЧИННИКА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Секція I. Світоглядні, соціально-політичні та історичні аспекти розвитку інформаційного суспільства в Україні

УДК 32.342.351

Балута Тетяна Павлівна

*к. політ. н., ст. викладач кафедри філософії, історії та політології,
Одеський національний економічний університет (Україна)*

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯК МЕДІАТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

JEL classification: M320; O130

Динамічність розвитку сучасних політичних систем обумовлена впливом світових процесів інформатизації та глобалізації. Вони визначають нові стандарти життєдіяльності суспільства, направлені на підвищення рівня стабільності та порядку як основи поступального суспільно-політичного розвитку. Процеси політичної модернізації є дієвим механізмом практичної реалізації якісно нових змін, пов'язаних із структурно-змістовним оновленням політичних систем, створенням можливостей розвитку соціально-правової держави та громадянського суспільства.

В умовах переходу суспільства до ринкових відносин та радикальних змін, що відбуваються як в Україні, так і світі в цілому, необхідність глибокого осмислення процесів політичної модернізації та реформування суспільства є викликом часу. У комплексі проблем розвитку політичного та етнічного суспільства, що характеризуються складністю та суперечливістю, питання політичної модернізації у ціннісному та культурному вимірі є одними із пріоритетних. Урахування дихотомічного зв'язку загальнолюдських, національних цінностей та політичної модернізації неможливе без успішного вирішення питання ефективної модерації суспільства та держави, а також забезпечення політичної стабільності.

Впроваджуючи в Україні модернізаційні процеси, необхідно враховувати всі можливі наслідки, як позитивні, так і негативні, що впливають насамперед на ціннісні виміри країни, при цьому необхідно розробити механізми, врахувати всі наявні фактори, які притаманні виключно нашому суспільству. Демократичні цінності матимуть такі складові як стабільність, злагода, економічне зростання. В умовах трансформації вони стають більш привабливими, ніж негайне запровадження парламентської системи правління, враховуючи негативний досвід багатьох суспільств, які проходили цей шлях.

Розвиток та трансформації в державі та суспільстві, сутність соціально-політичних процесів, що відбуваються, показують особливості ціннісної системи, якими і зумовлені політичний режим даної держави, принципи та механізми її функціонування. Первинним критерієм ефективності політичної системи можна розглядати рівень соціального захисту, соціальних та політичних свобод, характер відносин між різними соціальними групами та владою, та, зрештою, рівень участі громадськості у процесі створення та зміни політичної влади. Наявність чи відсутність цих критеріїв передбачає тип політичного режиму – демократію чи авторитаризм.

Історичний досвід показує, що найбільш надійною та кращою формою здійснення державної влади є демократія, яка дає можливість реалізувати перелічені вище фактори. У. Черчилль висловлювався так: «Демократія – найгірша форма правління, проте нічого краще людство не придумало». Отже, спостерігаючи проблеми розвитку держави та суспільства, особлива увага приділяється демократизації та питанням політичної модернізації. Американський соціолог Е. Шилз визначав, що політична модернізація – це перехід традиційних суспільств до сучасних моделей політичної системи, яка спирається на демократизацію суспільства та політичної системи, оскільки зміни у політичній структурі та культурі можуть відбутися лише за умови переваги демократичних цінностей.

З середини 70-х років у багатьох регіонах світу глобальний процес демократизації набуває ознак катастрофи для тоталітарного та авторитарного режимів. Представник теорії модернізації С. Хантінгтон назвав це явище «третьою хвилею демократизації». Започатковано це було у Східній Європі, коли знищували військові диктатури в Португалії, Іспанії та Греції. Подалі хвиля поширилася на Латинську Америку, деякі країни Південно-Східної Азії, і навіть охопила весь СРСР. Кінцевим результатом

політики розпочатої перебудови стала руйнація радянської тоталітарної управлінської системи. Процеси політичної модернізації часто виявлялися неприродними, як це було у Радянському Союзі. Причина полягала в тому, що демократичні інститути на Заході були механічно введені в перехідні суспільства, де соціально-економічні, соціально-культурні, ціннісно-ідеологічні передумови, необхідні для створення демократичних інституцій, були значно меншими або повністю відсутніми [1, с. 6].

Однією із проблем політичної модернізації українського суспільства є пошук оптимальних способів переходу від традиційного суспільства до раціонального, пом'якшення ймовірного зіткнення старих, традиційних для цієї національної політичної культури цінностей та норм політичного життя з новими модернізованими інститутами. Головна увага приділяється формуванню політичного режиму та створенню системи соціального управління, орієнтація на стиль соціально-політичного життя та відповідає запитам і потребам українського суспільства. Все це передбачає особливості модернізації з урахуванням специфіки нашої держави. Цілеспрямоване подолання ситуації загальної невідповідності до суспільно-державного реформування всієї системи управління та залежності від зовнішнього тиску, а також розумне запозичення політичного досвіду та врахування досвіду модернізації близьких до України специфічними аспектами розвитку держав. Варто уникати механічного перенесення на національний ґрунт зарубіжних інститутів без урахування національно-психологічних особливостей суспільства та характерних рис сучасно-політичної ситуації.

Ще однією проблемою політичної модернізації сучасної України є налагодження системи постійного зворотного зв'язку та діалогу між представниками владних структур та населенням, збільшення кількості індивідів, які мають не лише право, а й реальну можливість впливати на ухвалення політичних рішень. До основних умов вирішення цієї проблеми слід зарахувати:

- по-перше, це подолання найпоширенішої кризи у політиці – кризи легітимності через створення механізмів суспільної саморегуляції на місцевому рівні, справедливий розподіл ресурсів влади та управління, створення державно-правових інститутів, норм та процедур, що сукупно створюють основи правової держави та демократичного політичного режиму;

- по-друге, це подолання політико-економічними засобами відстаней між соціальними станами, стимулювання соціальної мобільності та домінування політичних угруповань – партій, громадських об'єднань, груп тиску;

- по-третє, це розширення на всіх рівнях громадської організації механізмів політичної соціалізації, які передбачають включення індивіда у суспільство через оснащення його закріпленим у культурі досвідом попередніх поколінь та загальнолюдським надбанням сукупних знань і цінностей; розвиток системи політичного рекрутування (відбору персоналу, який займатиме провідні ролі у політиці) лише на рівні «нижніх поверхів» політичної системи суспільства. Вищезазначені умови вирішення основних проблем сучасного етапу політичної модернізації в Україні мають бути своєрідним орієнтиром для формування самобутньої вітчизняної моделі суспільно-державного розвитку. До їх реалізації варто підходити дуже обережно, поступово відкидаючи негативні ментально-психологічні нашарування у свідомості українського населення, зумовлені тоталітарною суспільно-політичною практикою, вміло поєднуючи елементи цивілізаційного досвіду з віковими традиціями української культури [2, с.22].

Сьогодні термін «модернізація» стає дуже популярним, але й досі відсутнє цілісне бачення цього процесу як в змістовному, так і операційному сенсі.

У сучасному світі й в Україні відбуваються динамічні й, разом з тим, суперечливі модернізаційні процеси, які впливають на загальну картину розвитку людської цивілізації. Вивчення модернізаційних можливостей в окремих сферах суспільства (економіки, культури, політики та соціальної сфери) є предметом наукового пошуку. Політиками неодноразово проголошується курс України «на політичну й економічну модернізацію реформаторським шляхом», тому найбільш глибоко вивчаються економічна та політична модернізація. Але успішність всього модернізаційного процесу залежить саме від політичної модернізації [3, с. 98].

Література

1. Руденко Ю. Ю. Концептуалізація теорії модернізації у сучасних політологічних дослідженнях. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна*. Серія «Питання політології». 2020. Вип. 37. С. 22–27. DOI: 10.26565/2220-8089-2020-37-03.
2. Дем'яненко О. О. *Громадянське суспільство та політична модернізація : основні аспекти кореляції*. *Політикус*. № 3. С. 20–26. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/id/eprint/4298> (дата звернення: 03.03.2023).
3. Ключко А. А. Розвиток механізму взаємодії політико-управлінської еліти і громадянського суспільства в процесі модернізації публічного управління в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 1643. С. 96–99. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.2.100 (дата звернення: 03.03.2023).